

N a z w y miejscowości p o w i a t u sulechowskiego

Powiat sulechowski leży we wschodniej części województwa zielonogórskiego tuż przy samej granicy Ziemi Lubuskiej z Wielkopolską. Położenie takie wpłynęło w pewnym stopniu na znacznie mniejszy stopień zgermanizowania nazw miejscowości, niż w innych regionach Ziemi Lubuskiej, zwłaszcza w pasie przyodrzańskim. Jest tu także stosunkowo dużo ludności autochtonicznej. Tu leży Babimost, Kramsko Nowe i Stare, Podmokle Małe i Wielkie, miejscowości zamieszkałe jeszcze przed pierwszą wojną światową nieomal całkowicie przez ludność polską, stanowiącą dziś najbardziej znane na Ziemi Lubuskiej punkty oporu przeciwko germanizacji.

Przy pisaniu niniejszej pracy, napotkałem na olbrzymie trudności. Miejscowe Archiwum Państwowe jak dotąd skompletowało i zainwentaryzowało dopiero 50% posiadanych materiałów, reszta leży bezładnie na różnych półkach. Trzeba więc było, wierząc w szczęście, przerzucać bezskutecznie całe hałdy materiałów i rękopisów.

Miejscowa ludność, urzędy i instytucje państwowe jeszcze dzisiaj nie używają ustalonych nazw polskich, tworzą nowe, a nawet używają niemieckich, które swoiście spolszczają¹.

W „Słowniku nazw geograficznych Polski zachodniej i północnej” S. Rosponda, szeregu nazw zwłaszcza miejscowości mniejszych nie znalazłem. Są tutaj również miejscowości zupełnie bez nazwy, noszące nazwę wsi lub osady

leżącej w pobliżu, a odległej niekiedy nawet o 2 km. Niektóre zaś mniejsze osady całkowicie przestały istnieć choć dotąd figurują na mapach niemieckich i polskich. Dlatego też zmuszony byłem dla napisania tej pracy odwiedzić każdą z miejscowości (jest ich 182).

POWOJENNA HISTORIA USTALANIA NAZW MIEJSCOWOŚCI POW. SULECHOWSKIEGO

Repolonizacja nazw miejscowych na Ziemiach Odzyskanych ma swoją historię², która obejmuje również w ogólnych, wszędzie podobnych zarysach, miejscowości powiatu sulechowskiego.

W 1945 roku napływająca na te ziemie ludność nadaje (kierując się potrzebami praktycznymi) wielu miejscowościom nazwy przypadkowe. Jest to okres niesłychanego zamętu w nazewnictwie. Mimo to można zauważyć na terenie powiatu sulechowskiego szereg dających się dokładnie oznaczyć procesów.

- 1) Ustalanie pisowni polskiej i nadawanie „polskiego brzmienia” nazwom niemieckim, zbliżonym znaczeniem do niektórych wyrazów polskich.

Np. Karschin — pol. Kaszyn lub Kaszyno (od kasza) — obecnie Karszyn.

Nazywanie miejscowości szło tu bardzo często w kierunku uwyrażenia znaczenia nazwy niemieckiej.

- 2) Dosłowne tłumaczenie nazw niemieckich na polskie.

Grünwald — Zielony Las — obecnie Jesiona.

- 3) Nadawanie miejscowościom nazwy całkowicie odmiennych od niemieckich, np. Aleksanderhof — pol. Niwka,

- 4) Używanie nazw niemieckich swoiście przekształconych.

Np. Neu Tepperbuden — pol. Teperbudy — obecnie — Uście.

Rehfelde — pol. Refelda obecnie Susłów.

Na terenie powiatu sulechowskiego najczęściej występował proces wymieniony w pkt. 3 (ok. 50% nazw miejscowości), następnie proces określony w pkt. 1 (30%). Proces wymieniony w pkt. 4, był zaś częstszy od wymienionego w pkt. 2.

Nazywanie miejscowości większych stosunkowo prędko uległo stabilizacji, gdyż one najwcześniej zostały właściwie nazwane przez Komisje Ustalania Nazw Miejscowych. Znaczna jednak większość miała wiele równocześnie stosowanych nazw np. Bojadel, Rybojady, Bojadło. Nazwy wielu miejscowości zmieniano wielokrotnie.

ALFABETYCZNY SPIS MIEJSCOWOŚCI POWIATU
SULECHOWSKIEGO³.

1. Babimost	— (Bomst)
2. Bąkowo	— (Quellengrund.)
3. Bełcze	— (Gabelsdorf-Hohwelze)
4. Bilewice	— (Billewitz)
5. Bobrówek	— (Angersaue)
6. Bojadła	— (Boyadel)
7. Borek	— (Bork)
8. Boryń	— (Friedrichshof)
9. Brody	— (Grossblumberg)
10. Brzezcie	— (Schöneiche)
11. Brzezcie	— (Briese)
12. Buków	— (Buckow)
13. Bycharz	— (Elizenthal)
14. Chmielin	— (Berg Brauerei)
15. Chmielno	— (Hopfenbruck)
16. Chwałim	— (Altreben)
17. Ciemnowo	— (Schreckheide)
18. Cigacice	— (Odereck)
19. Dąbrówka	— (Dorotheenau)
20. Dobrzęcin	— (Valeskahof)
21. Dolny Młyn	— (Hintermühle)
22. Dzwina	— (Dzwina)
23. Gębice	— (Siedlersruh)
24. Glibiel	— (Glibstahl)
25. Glinki	— (Ziegel Berg)
26. Głęboka	— (Oderthal)
27. Głogusz	— (Glogsen)
28. Głoguszyn	— (Glogsen Vorwerk)
29. Głuchów	— (Glauchow)
30. Głuszycza	— (Diekstrauch)
31. Gradowo	— (Jullienhof)
32. Górki Małe	— (Unterweinberge)
33. Góry	— (Guhren-Gor)
34. Górzyczowo	— (Ober Guhren)

35. Janowiec	—	(Kesselsdorf)
36. Jaromiersko	—	(Süsloch)
37. Jaromierz Nowy	—	(Neu Hauland)
38. Jaromierz Stary	—	(Alt Hauland)
39. Jaroszkówka	—	(Harrersbig)
40. Jesiona	—	(Grünwald)
41. Jesionka	—	(Seeblick Vorwerk)
42. Kaliska	—	(Pfalzdorf)
43. Kalsk	—	(Kalzig)
44. Karczemka	—	(Hammerkretscham Bad)
45. Kargowa	—	(Unruhstadt)
46. Kargowa Dolna	—	(Niederdorf)
47. Kargowa Górna	—	(Oberdorf)
48. Kargowa Wieś	—	(Karge)
49. Karszyn	—	(Grossheiden)
50. Karszynek	—	(Fiedlerhorst)
51. Kartno	—	(Kern)
52. Kępica	—	(Fährhäuser)
53. Kije	—	(Kay)
54. Klenica	—	(Kleinitz)
55. Klepsk	—	(Klemzig)
56. Klepsk Dolny	—	(Alte Schaferei)
57. Kliniczki	—	?
58. Kliniczki	—	(Fährhäuser)
59. Kolesin	—	(Goltsen)
60. Kolsko	—	(Kolzig)
61. Konotop	—	(Konotopp)
62. Kopytnik	—	(Schusterberge)
63. Krężoły	—	(Krummendorf)
64. Kruszyna	—	(Krauschow)
65. Krzywe Koło	—	(Hirste-Mühle)
66. Kuligowo	—	(Bomster Hof)
67. Kwiatówko	—	(Scheibe)
68. Laski	—	(Bergvorwerk)
69. Laski Dolne	—	(Laske)
70. Laskowo	—	(Suppmühle)
71. Laskówko	—	(Suppvorwerk)
72. Ledno	—	(Lodenberg)
73. Leszczyńska	—	(Waldkrug)

74. Leśniki	—	(Waldvorwerk)
75. Linie	—	(Liehne Vorwerk)
76. Lipka	—	(Lipke Vorwerk)
77. Łaniec	—	(Wilhelmshöhe)
78. Łąkoć	—	(Niederhof)
79. Łęgowo	—	(Lang Heinersdorf)
80. Łęzek	—	(Schindelmühle)
81. Łochowo	—	(Lochow)
82. Łomnica	—	(Lomnitz)
83. Małogórze	—	(Weinberg)
84. Małoszewko	—	(Klein Vorwerk)
85. Marianki	—	(Marienhof Vorwerk)
86. Marzęcice	—	(Marienthal)
87. Mazów	—	(Mosau)
88. Mesze	—	(Mesche)
89. Mieszkowo	—	(Mühlendorf)
90. Młodziejów	—	(Dorotheneck F.)
91. Młyniska	—	(Gross-Mühle)
92. Młyniska	—	(Gross-Mühle)
93. Młynisko	—	(Hammer-Mühle)
94. Młynkowo	—	(Waldmühl)
95. Modła	—	(Model-Vorwerk)
96. Namuły	—	(Mühlwald-Vorwerk)
97. Nowe Kramsko	—	(Kleisdorf)
98. Nowe Uście	—	(Neu Tepperbuden)
99. Nowy Klepsk	—	(Neu Klemzig)
100. Niwka	—	(Aleksanderhof Vorwerk)
101. Obłotne	—	(Oblath)
102. Obra Dolna	—	(Alt Obra Hauland)
103. Okunin	—	(Langmeil)
104. Ostrowo	—	(Seeharb)
105. Ostrzyce	—	(Ostritz)
106. Plebania	—	(Plebanie)
107. Pławnica	—	(Schwemme)
108. Pławnik	—	(Wirzerhaus)
109. Płonka	—	(Marieneihe)
110. Pobrzeże	—	(Waldvorwerk)
111. Podlegórz	—	(Obraberg)
112. Podmokłe Małe	—	(Klein Posenbrück)

Nazwy miejscowości

113. Podmokle Wielkie	---	(Gross Posenbrück)
114. Podzamcze	—	(Schlossvorwerk)
115. Pogwizdowo	—	(Wiebelshof)
116. Polanka	—	(Loisen ^h thal)
117. Połomie	—	(Barken ^h ag)
118. Połomie	—	(?)
119. Pomorsko	—	(Pomersig)
120. Przezkulice	—	(Ludwigshof)
121. Przygubiel	—	(Klippendorf)
122. Przylesie	—	(Forst Kol. Alt-Obra Hauland)
123. Pólko	—	(Waldhorst)
124. Pyrnik	—	(Pir ⁿ ig)
125. Radlin	—	(Riegel)
126. Radowice	—	(Früchtenau)
127. Rakowiec	—	(Krebs-Mühle)
128. Rozbórz	—	(Kreuzpunkt)
129. Rozdoły	—	(Mittel-Mühle)
130. Rozdoły	—	(Rinter-Mühle)
131. Rybojadzko	—	(Oder-Vorwerk)
132. Sadowo	—	(Schanze)
133. Siadcza	—	(Eichenbaum)
134. Sicina	--	(Rohwiesen)
135. Sita	—	(Zitta-Sit)
136. Sitno	—	(Zetten)
137. Skopce		(Neue Schäf)
138. Skoraszewo		(Altes-Vorwerk)
139. Skoraszewo	—	(Busch-Vorwerk)
140. Sławocin	—	(Schlabrendorf)
141. Smolno Małe	—	(Klein-Schmöllen)
142. Smolno Wielkie	—	(Gross-Schmöllen)
143. Sosnówka	—	(Wiesenu)
144. Stare Kramsko	—	(Kremmensee)
145. Stare Uście	—	(Alt-Tepperbuden)
146. Stoczek	—	(Minettenberg)
147. Strumianki	—	(Heinrichsau)
148. Strumiany	—	(Kiefernhorst)
149. Suchawa	—	(Birk-Vorwerk)
150. Suchocice	—	(Birk Kol.)
151. Sulechów	—	(Zulichau)

152. Susłów	—	(Rehfelde)
153. Swarzyniec	—	(Schwarmitz)
154. Szabliska	—	(Kleinmühl-Vorwerk)
155. Szadykierz	—	(Weinberg)
156. Szarki	—	(Scheferhöhe)
157. Świąte	—	(Schwentesee)
158. Tarny	—	(Torne)
159. Tatarki	—	(Glashütte)
160. Trzebiechów	—	(Trebschen)
161. Tyrszeliny	—	(Otterstädt)
162. Ustronie	—	(Waldhäuser)
163. Wądół	—	(Runenthal)
164. Wąsoszki	—	(Klein Rothenburg)
165. Wielibórz	—	(Wildeborse)
166. Wielikowo	—	(Welkvorwerk)
167. Winnica	—	(Klein Weinberg)
168. Winniki	—	(Weinberg)
169. Winnogóra	—	(Oberweinberge)
170. Wirówki	—	(?)
171. Wojnowo	—	(Reckenwalde)
172. Wojnowko	—	(Johanneshof)
173. Wroczi		(Karlshof)
174. Wygon		(Neu-Vorwerk)
175. Wypychy	—	(Wartholz F.)
176. Wyraj	—	(Neue Welt)
177. Zadroże	—	(Weinberg)
178. Zagórzyn	—	(Sarge)
179. Zalesie	—	(Schafhorst)
180. Zamczysko	—	(Augusthöhe)
181. Zamieście	—	(Neudorf)
182. Zdzisław	—	(Unruhsau)

TYPOGRAFICZNE NAZWY MIEJSCOWOŚCI POWIATU
SULECHOWSKIEGO

Topograficzne nazwy miejscowe, należą do najstarszych. W. Taszycki określa je jako „nazwy miejscowe będące zawsze nazwami miejscowymi”.⁴ Utworzone one zostały bezpośrednio od właściwości topo i geograficznych osady. Przytaczam je w porządku alfabetycznym. Uwzględniam również przysiółki. W wypadku, gdzie przydział nazwy miejscowości do grupy topograficznej może budzić wątpliwości, zamieszczam wyjaśnienia. Przy każdej miejscowości podaję również najstarszy jej zapis jaki odnalazłem w dostępnych mi dokumentach źródłowych. Jeżeli zapisy nazw miejscowości w różnych dokumentach różnią się od siebie, wówczas przytaczam je wszystkie. Nie podaję zapisów tych miejscowości, co do których dane miałem stosunkowo późne, zaczerpnięte z map niemieckich⁵.

W podobny sposób postępuję, omawiając inne typy znaczeniowe nazw miejscowości.

- 1) *Bielewice* (niem. Bellwitz) — ic; osada leżąca w odległości 4 km na północny zachód od Babimostu. Nazwa od „biel”, rośnie na łąkach BSP s. 23 Bielany Bielewicko, itp. — nazwy topograficzne⁶.
- 2) *Bełcze* (niem. Gabelsdorf) — a, wieś leżąca około 25 km na północny wschód od Sulechowa SPONDAG Hohwelze 1860. Nazwa od „bełech” — błoto BSP str. 23 nazwy miejscowości Zabełcze itp. Wieś leży na terenie podmokłym.
- 3) *Bobrówek* (niem. Angersaue) —ka, osada leżąca w odległości 6 km od Sulechowa i ca 800 m. od Odry.
- 4) *Brody* (niem. Gross Blumberg) —ów, wieś leżąca nad Odrą 13 km na zachód od Sulechowa.
- 5) *Brzezcie* (niem. Schöneiche) -a, mała osada leżąca 2 km na północ od Sulechowa. Ktstr. Schöneiche 1870.
- 6) *Brzezcie* (niem. Briese) -a, wieś leżąca 9 km na zachód od Sulechowa Ktstr. Briese 1884.
- 7) *Buków* (niem. Buckow) -owa, wieś leżąca 7 km na północ od Sulechowa Ktstr. Buckow 1871 A.En.R. Buckow 1904, nazwę tę można chyba zaliczyć do topograficznych. Nie zanotowano chyba jeszcze dotąd nazwy osobowej Buk.
- 8) *Cigacice* (niem. Odereck) -ic, wieś leżąca nad Odrą, 13 km na zachód od Sulechowa SPONDAG Tschicherzig 1860. Autochtoni mówią, że miejscowość tę nazwano Oder Tschicherzig. U Brücknera cigieźdz-zarośla, gęstwina.
- 9) *Glibiel* (niem. Glibstahl) -a, osada 7 km na płd. od Sulechowa u Brücknera Glibiel — trzęsawisko; u Lindego — otchłań, przepaść, bezgruncie. Nazwa miejscowości utworzona została od jakiejś miejscowej glibieli albo też od głębiny odrzańskiej. Jeszcze dziś Odra w tym miejscu jest bardzo głęboka.

- 10) *Głęboka* (niem. Oderthal) -iej; wieś 12 km na pld. od Sulechowa w pobliżu Odry i jeziora.
- 11) *Głuszycza* (niem. Dickstrauch) -y; otoczona lasami osada 28 km na pld.-wsch. od Sulechowa. Ludność i urzędy nazywają tę miejscowość Krzewina SPONDAG 1860. Ktstr. „Dickstrauch” 1882.
- 12) *Górki Małe* (niem. Unterweinberge) -ek,-ych; przysiółek wsi Ci-gacice.
- 13) *Góry* (niem. Guhren lub Gor) -Gór, część wsi Kije, leżąca na nie-wielkich wzgórzach. Nazwa wyszła z użycia.
- 14) *Górzykowo* (niem. Ober Guhren) -owa; osada leżąca 4 km od Sule-chowa na niewielkich pagórkach.
15. *Jesiona* (niem. Grünwald) -y, wieś 30 km na pld.-wsch. od Sule-chowa⁷.
- 16) *Kaliska* (niem. Pfalzdorf) Kalisk, Kaliska⁸. Osada 10 km na wsch. od Sulechowa. „Kaliska” znaczy chyba tyle co „Bagniska” kał, równa się błoto. Krstr. Pfalzdorf, 1869.
- 17) *Kalsk* (niem. Kalzig) -ska; wieś 3,5 km na pln. od Sulechowa. SA Kalzig 1878.
- 18) *Kępica* (niem. Fährhäuser) -y; przysiółek wsi Pyrnik 30 km na pld.-wsch. od Sulechowa. Nazwa wyszła z użycia. KFP 1860 Pirniger Mühlhauser. Ale w pobliżu leżąca wieś Młynkowo (u Rosponda — RSG Waldmühl) Pryniger Fährhäuser KFP 1860. Możliwe że i tu KUNM popełniła błąd. Nazwę Kępicy stwierdziłem jeszcze na jed-nej mapie niezainwentaryzowanej w Archiwum Państwowym.
- 19) *Klenica* (niem. Kleinitz) -icy; wieś 15 km na pld.wsch. od Sule-chowa. SPONDAG 1860 Kleinitz. Nazwę utworzono od Klon))Klen, por. Dąbie, Dębica.
- 20) *Kruszyna* (niem. Krauschow) -yny przysiółek Sulechowa. SA 1876. Krauschow. Wydaje się że przysiółek ten powinien nazywać się Kruszów od Grusza)) Krusza — wymiana charakterystyczna rów-nież dla Łuzyczan (Brückner SE). Jest jednak krzew nazywany kruszyna (u Karłowicza).
- 21) *Kwiatówko* -ówka; przysiółek Sulechowa. Nazwa wyszła z użycia. MPS Kwiatówko.
- 22) *Leszczynka* (niem. Waldkrug) -ki; mała osada 12 km na pld. od Su-lechowa..

- 23) *Linie* (niem. Leihne Vorwerk) -ii; osada 20 km na wsch. od Sulechowa nad jeziorem tej samej nazwy. Używa się nazwy Liny (lin))-liń SE str. 299).
- 24) *Lipka* (niem. Lipke Vorwerk) -ki; mała osada 41 km na pld.-wsch. od Sulechowa.
- 25) *Łąkoć* (niem. Niederhof) - część wsi Łęgowo. Nazwa wyszła z użycia.
- 26) *Łęzek* (niem. Schindelmühle) przysiółek Cigacic. Nazwa wyszła z użycia.
- 27) *Łęgowo* (niem. Lang Heinersdorf) -owa; wieś 7 km na ptn.-wsch. od Sulechowa. Łęg)ług = nizina SE str. 309. SVSNJ Heinersdorf 1899.
- 28) *Łochowo* (niem. Lochow) -owa; przysiółek wsi Kije. U Lindego Łochonia — gatunek borówki. Możliwe, że przysiółek ten nazywano kiedyś Łochiniowo. Niemcy germanizując bardzo często skracali polskie nazwy. Np. Bomst — Babimost.
- 29) *Małogórze* (niem. Weinberg) -a; przysiółek wsi Kolesin.
- 30) *Mesze* (niem. Mesche) -a; wieś ca 47 km na pld.-wsch. od Sulechowa.
- 31) *Obłotne* (niem. Oblath) -a; wieś 1 km na pld.wsch. od Sulechowa. SA 1878 Oblath.
- 32) *Okunin* (niem. Langmeil) -a; wieś 7 km na wsch. od Sulechowa. Mimo tego, że nazwa ma sufiks dzierżawczy -in, zaliczam ją do topograficznych, gdyż Okunin leży na gruncie położonym nisko. Nazwa od Okunina = błoto, miejsce podmokłe. SGK P T. VII, str. 426.
- 33) *Ostrowo* (niem. Seehorst) -a; dziś miejscowość tę nazywa się Wilcze, tak jak wieś leżąca w odległości 1,5 km od Sulechowa. (Ostrowo leży 35 km na wsch. od Sulechowa).
- 34) *Ostrzyce* (niem. Ostritz) -yc; wieś leżąca ok. 10 km na pld.wsch. od Sulechowa. SPONDAG Ostritz. 1860. U Lindego Ostrzyca — ziele, trawa.
- 35) *Płonka* (niem. Marieneiche) -ki; mała osada 18 km na pld.-wsch. od Sulechowa. U Lindego czytamy: „Znajdujemy po polach, po lasach młode dzikie drzewka... te nazywamy płonkami, albo dzikami”. SJP T. IV, str. 161. U Brücknera SE płonka = drzewo leśne, dzik.
- 36) *Pobrzeże* (niem. Waldvorwerk) -a osada nad brzegiem Odry 8 km na pld.-zach. od Sulechowa.

- 37) *Podlegórz* (niem. Obraberg) -a; wieś 8 km na pld.-wsch. od Sulechowa u stóp niewielkiego wzniesienia. SA 1886 Padligar.
- 38) *Podmokłe Wielkie* (niem. Klein Posenbrück i Klein Posemukel), wieś 5 km na pln. od Babimostu. SGKP Posemukel 1534.
- 39) *Pogwizdowo* (niem. Wiebelshof) -owa; mała osada 4 km na pld. od Babimostu. AER Wiebelshof 1904 BSP Pogwizdów.
- 40) *Polanka* (niem. Laisenthal) -ki; osada 13 km na pld.-wsch. od Sulechowa. SPONDAG Vorwerk — Laisenthal 1860.
- 41) *Przylesie* (niem. Forst kol. Alt Obra Hanland) -ia; przysiółek Obry Dolnej 34 km na pld.-wsch. od Sulechowa. Nazwa wyszła z użycia.
- 42) *Pyrnik* (niem. Pirnig -ika; wieś ca 35 km na pld. od Sulechowa. U Lindego perz))pyrz. SPONDAG Pirnig 1860. SS 13 Pirnig. W sens. „pyro” gatunek zboża.
- 43) *Rozbórze* (niem. Kreuzpunkt) -a; przysiółek Okunina.
- 44) *Rozdoły* (niem. ?) -ów; nie notowane u Rosponda. Mała osada 8 km na pld.-zach. od Sulechowa.
- 45) *Rozdoły* (niem. Mittel-Mühle) -ów; osada 17 km na pln.-zach. od Sulechowa.
- 46) *Sicina* (niem. Rohrweisen) osada 10 km na pld.-zach. od Sulechowa. U Lindego „Sicina” = sitowie.
- 47) *Sita* (niem. Zitta) Sit))Sitów, osada 10 km na pld.-wsch. od Sulechowa.
- 48) *Sitno* (niem. Zetten) osada 12 km na pld.-wsch. od Sulechowa.
- 49) *Sosnówka* (niem. Wiesenau) -ówki; osada 30 km na pld.-wsch. od Sulechowa. SPONDAG Schusowke 1860.
- 50) *Stare Uście* (niem. Alt Tepperbuden), wieś 32 km na pld.-wsch. od Sulechowa. SGKP Ujście 1379, str. 372. T. IV. Tamże wymienia się w okresie reformacji Uście Dolne i Uście Górne. SPONDAG Ober-töpperbuden 1860.
- 51) *Stoczek* (niem. Mittenberg) -ka; osada 8 km na pld.-wsch. od Sulechowa u Brücknera SE stoczek — źródło.
- 52) *Szadykierz* (niem. Weinberg) -a; osada 9 km na pln.-wsch. od Sulechowa. U Brücknera szady popielaty; kierz)) krzak.
- 53) *Ustronie* (niem. Waldhäuser) -a); wieś 9 km na pln. od Sulechowa
- 54) *Wądół* (niem. Runenthal) -a))u; osada 4 km na pln.-wsch. od Sulechowa.
- 55) *Wielibórz* (niem. Wildeborse) -a; osada 40 km na pld.-wsch. od Sulechowa.

- 56) *Zagórzyn* (niem. *Sorge*) -a; przysiółek wsi *Cigacice*, nazwa wyszła z użycia.
- 57) *Zalesie* (niem. *Schafhorst*) -a; wieś 26 km na płd.-wsch. od *Sulechowa*. Miejscowość tę nazywają obecnie *Krzywina*. SPONDAG 1860 *Schafhorst*.

Jak z powyższego zestawienia widać, 57 nazw w powiecie sulechowskim to nazwy topograficzne. Stanowi to ca 31,3% wszystkich nazw tego powiatu⁹.

Wątpliwości może budzić fakt, że nazwy zdrobniałe, zaliczam również do topograficznych. Sądzę jednak, że nie są to nazwy pochodzące od nazw. W każdym wypadku gdzie wspomniane nazwy miejscowe zdecydowałem się zaliczyć do topograficznych, zbadałem starannie topografię i geografię okolicy i stwierdziłem, że nie ma odpowiedniej nazwy miejscowej od której utworzonoby daną zdrobniałość. Wziąłem też pod uwagę realia terenowe (np. *Leszczyńska* — do dziś jeszcze rośnie tam *leszczyzna*), które też mają pewne znaczenie. Możliwe, że topograficzne nazwy zdrobniałe, powstały późno, a sufiks zdrobniający oznaczał może ich małość. Trudno bowiem sobie wyobrazić, aby miejscowość o kilku domkach nazwano *Leszczyzna*, znacznie lepiej brzmi — *Leszczyńska*¹⁰.

Mamy też trzy nazwy topograficzne z sufiksem -ice np. *Bielewice* (od *biel*, roślina), *Ostrzyce* (od *ostrzyca* — ziele). Zaliczając te nazwy do topograficznych oparłem się między innymi na materiale porównawczym np. RSG, str. 228; wymieniono tu aż sześć nazw *Ostrzyca*, a tylko jedną z sufiksem -yce. Nazwy *Cigacice*, wywiodłem od *Cigędz* (SE).

Jest jeszcze osiem nazw miejscowych z sufiksami dzierżawczymi -owo, -ow, -in. Nazwy te rozpowszechnić się mogły dopiero po ustaleniu się silnego typu nazw dzierżawczych¹⁰. Są więc niejako wtórne, wywołane derywacją analogiczną.

Jako pewne osobliwości nazewnicze, zanotować można:

- 1) występowanie nazwy niemieckiej „*Borkenhag*” — notowanej w roku 1944 jako „*Borkenhagen*” (pol. *Połomie*). Niemieckie dodatki -hagen, -velt, -dorp, -molen, są właściwe dla obszarów nadłabskich i nadbałtyckich. MRz T.
- 2) Występowanie sufiksu -oć; *Łąkoć*.
- 3) Występowanie prefiksu -wą; w jednej nazwie miejscowości (*Wądół*).
- 4) Nazwę miejscową *Linie*, gdzie możliwy jest wpływ łużycki -NZŚł łużyckie *Lińe*.
- 5) Nazwę miejscową *Obłotne* w której występuje przedrostek i przyrostek (o+blot+ne).

Budowę strukturalno-gramatyczną nazw topograficznych miejscowości powiatu sulechowskiego, obrazuje poniższa tabelka:

Nazwy primarne	7 — w tym 2 w liczbie mnogiej
Nazwy sekundarne	45
Nazwy złożone (composita)	5 w tym 3 zestawienia syntaktyczne

Nazw topograficznych typu: Podgóra, Zalas¹¹, jest 13. Prefiksy są tu bardzo różne, jedynie w dwu nazwach występuje prefiks za-.

Osnową derywacyjną w tego typu nazwach jest przyimek, lecz w naszych przykładach przyimek przestaje rządzić przypadkiem.

KULTUROWE NAZWY MIEJSCOWOŚCI
POW. SULECHOWSKIEGO

Kulturowe (u Taszyckiego — kulturalne TSNM) nazwy miejscowe należą również do najstarszych; starsze od nich są tylko topograficzne.

- 1) *Babimost* (niem. Bomst) -u; miasto. ZGKP Babimost 1257; SVNJ Bomst 1873; Grund. Bomst 1866. Nazwa kulturowa¹² gdyż zawiera drugi człon — most — wytwór kultury; baba, babi — używa się w wielu znaczeniach przenośnych. SE st. 9. W pobliżu Goleniowa woj. szczecińskie, jest miejscowość Babigoszcz.
- 2) *Bojadła* (niem. Boyadel) -deł)ła; duża wieś 30 km na płd.-wsch. od Sulechowa. Grund. Boyadel (Boyadeler) 1855 i tamże Boijadel 1900. Karaś (KNMPZ) notuje nazwę wsi Myszadła. Nazwę wywodzi od czasownika „bojać)bojadła” — tyle co straszyla. Być może w miejscowości tej coś straszyla. Mogła też nazwa ta powstać od Rybojady — Bojady — Bojadło)Bojadła. U Brücknera bój = strach. Po wojnie miejscowość tę nazywano Rybojady, Bojadło, Bojadel.
- 3) *Chmielin* (niem. Berg Brauerei) -na; przysiółek wsi Brody. 13 km na zach. od Sulechowa.
- 4) *Dolny Młyn* (niem. Hinter Mühle) -ego -a; osada 19 km na płn.-wsch. od Sulechowa.
- 5) *Karczemka* (niem. Hammerkretscham Bad) -i; przysiółek wsi Bojadła. Nazwa wyszła z użycia.
- 6) *Kłępsk*¹² (niem. Klemzig) -a; dziś używa się nazwy Klemsko. SA Klemzig SGKP Klemsko (T. VII. str. 346). „Kłępa” u Brücknera SE pogardliwa nazwa krowy i kobiety. Może więc były w tej miejscowości szczególnie brzydkie kobiety, lub niskiej rasy krowy.
- 7) *Kolesin* (niem. Goltzen) -ina; wieś ca 15. km. na wsch. od Sulechowa. SA Goltzen 1935. U Lindego „Kolesino” = warsztat koleśniczy czyli stelmachski”.
- 8) *Kolsko* (niem. Kolzig) -ska; wieś 30 km na płd.-wsch. od Sulechowa SVSNJ Kolzig 1873. Nazwa urobiona od kolistego kształtu miejscowości, (dawny sposób budowy) jeszcze dziś dwie z głównych ulic mają kształt kolisty. Możliwe też że nazwa została utworzona od koleśnia” (zob. wyż).
- 9) *Konotop* (niem. Konotopp) -u; wieś 33 km na płd.-wsch. od Sulechowa. Ktstr. Konotopp 1866, przez miejscowość tę płynie niewielka rzeczka, być może że należałoby ją nazwać Konotopy (nazwa etniczna).

- 10) *Kopytnik* (niem. Schusterberge) przysiółek wsi Cigacice. Nazwa wyszła z użycia.
- 11) *Krzywe Koło* (niem. Hirste Mühle) przysiółek Sulechowa. Nazwa wyszła z użycia.
- 12) *Ledno* (niem. Lodenberg) -na; osada 13 km na płd.-wsch od Sulechowa. Nazwę utworzono od „Lędo” — nowizna, pole na miejscu wytrzebieonego lasu. TSNM str. 30. przez dodanie dzierżawczego sufiksu -no. MRZT podaje prsł. „Lędo” miejsce pustynne.
- 13) *Łaniec* (niem. Wilhemshöhe) -ca; przysiółek Cigacic. Nazwa wyszła z użycia.
- 14) *Łomnica* (niem. Klipp Vorwerk) -icy; mała osada 17 km na pñn. od Sulechowa SA Lomnitz. BSP podaje (str. 22), że z trzebieniem lasów wiąże się nazwa miejscowości Łomna. Możliwe, że był tam kiedyś „łom” „łomi-kamień” (SE). Wydobywanie kamienia dla celów praktycznych. U Lindego „łom” = botwa, zwada.
- 15) *Młyńsko* (niem. Hammer Mühle) przysiółek Babimostu. Nazwa wyszła z użycia.
- 16) *Młynkowo* (niem. Waldmühl) -owa; wieś 42 km na płd.-wsch. od Sulechowa. Nazwa kulturowa, gdyż miejscowość leży nad strumieniem, który mógł poruszać młyny KFP Pirniger Fähräuser 1860.
- 17) *Modła* (niem. Model Vorwerk) -y; osada 4 km na pñn. od Sulechowa. Modła = modlitwa, dawniej ofiara SE.
- 18) *Niwka* (niem. Aleksanderhof Vorwerk) -ki; osada 4 km na pn. od Sulechowa. U Lindego „niwa” = rola świeżo kopana.
- 19) *Nowe Kramsko* (niem. Kleistdorf. Neu Kramzig) -ego, ska; wieś 10 km na pñn.-wsch. od Sulechowa. SGKP Nowe Kramsko 1314. W roku tym istniał tam klasztor. Nazwa od „kram”-budka do sprzedaży SE. W pobliżu klasztoru było ich zapewne wiele. Niedaleko leży również Stare Kramsko. Mimo to, Nowe Kramsko nie zaliczam do nazwy od nazwy, gdyż wydaje mi się, że Nowe Kramsko jest starsze od Starego (klasztor). Rozróżnienie nowe-stare mogło powstać później. Stare Kramsko mogło mieć przedtem inną nazwę, może ze względu na nowe ładne domy przyklasztorne itp.
- 20) *Pławnica* (niem. Schwemme) -icy; osada ok. 32 km na pñn.-wsch. od Sulechowa w pobliżu Gniłej Obry. U Lindego pławnia = narzędzie drewniane. SE pław = tratwa.
- 21) *Pławnik* (niem. Wirzerhaus) przysiółek wsi Konotop. Leży nad strumieniem. Nazwa wyszła z użycia.

- 22) *Plebania* (niem. Plebanie) -i; przysiółek Babimostu AER Plebanie 1904. Nazwa wyszła z użycia.
- 23) *Podzamcze* (niem. Schlossvorwerk) przysiółek Babimostu AER Schlossvorwerk. Nazwa wyszła z użycia.
- 24) *Połomie* (niem. Borkenhag) -ia; dziś używa się nazwy Polanka, Polana lub Polama (też administracyjnie). Osada 31 km na płd.-wsch. od Sulechowa. SVNJ Borkenhagen 1944. Nazwa od „łom” — „łomikamień”, z prefiksem po-; połomie, znaczy to samo co miejsce po paleniu lasu. BSP str. 22, lub miejsce po wydobywaniu kamienia.SPONDAG Polame.
- 25) *Połomie* (niem. ?) osada leżąca w pobliżu Połomia I. dziś prawdopodobnie całkowicie zburzona.
- 26) *Pomorsko* (niem. Pommerzig) -ska; duża wieś 10 km na zach. od Sulechowa. Nazwa od „pomór”, choroba ZH — Pommertzig około 1690 r.
- 27) *Pólko* (niem. Waldhorst) niewielka osada 36 km na płd.-wsch. od Sulechowa. Zniszczona mapa z 1900 — Polke. SPONDAG 1860. Honelse. Ludność i urzędy używają nazwy Polka.
- 28) *Przygubiel* (niem. Klippendorf) -ela; wieś 12 km na płn. od Sulechowa. Nazwa utworzona od „gub” (SE) także w założeniach zguba, — zgubić.
- 29) *Rybojedźko* (niem. Oder Vorwerk) -ka; wieś w pobliżu Odry 15 km na zach. od Sulechowa.
- 30) *Sadowo* (niem. Schanze) przysiółek wsi Radowice. Leży 8 km na płd. od Sulechowa. Nazwa wyszła z użycia.
- 31) *Siadczka* (niem. Eichenbaum) -y; Administracyjnie używa się formy Siedszyn. SPONDAG Sedczin 1860. Grund. Sedschin 1855 Ktstr. Sedczijn 1869. Zapisy niemieckie wskazują jak różnie nazywano tę osadę na przestrzeni niewielkiego odstępu czasu. Nazwa od „siodło, osiedle, osada SE”.¹³ MRzT Siedlisko str. 157. Może jest to przymiotnik rodzaju żeńskiego od „Siolo”.
- 32) *Smolno Wielkie* (niem. Gross Schmöllen) -na, -ego; wieś 10 km na wsch. od Sulechowa. Nazwa od „smoła”. Przymyślnie była tu smolarnia.
- 33) *Stare Kramsko* (niem. Krammensee, Kramzig) -ego, ska; wieś 10 km na wsch. od Sulechowa. SGKP Stare Kramsko 1327.
- 34) *Święte* (niem. Schwentensee) -ego; osada 48 km na płd. wsch. od Sulechowa.
- 35) *Winnica* (niem. Klein Weinberg) przysiółek Sulechowa. Nazwa wyszła z użycia.

- 36) *Winnogóra* (niem. Oberweinberge) Winnogóry//Winnejgóry. Wieś 8 km na pld. od Sulechowa.
- 37) *Wygon* (niem. Neu Vorwerk) -u; osada 10 km na pñn. od Sulechowa. U Lindego „wygon czyli skotnik” = droga, którą bydło idzie w pole.
- 38) *Wygraj* (niem. Neu Welt) -u; osada 3 km na pld. od Sulechowa. U Lindego „wyraić” = wyswatać kobietę.
- 39) *Zadrożę* (niem. Weinberg) przysiółek Okunina. 8 km na wsch. od Sulechowa.
- 40) *Zamczysko* (niem. Augusthöhe) część Babimostu. Nazwa wyszła z użycia.
- 41) *Zamieście* (niem. Neudorf) przysiółek Kargowy. Dziś nazywa się Nowa Wieś.

UZUPEŁNIENIE

- 42) *Młyńsko* (niem. Hammermühle) Nazwa wyszła z użycia.
- 43) *Radlin* (niem. Riegel) -ina; osada 3 km na zach. od Sulechowa. Nazwa od „radło”.
- 44) *Kartno* (niem. Kern). Dziś używa się Karno lub Kierno. Osada 25 km na pld.-wsch. od Sulechowa. Nazwę zaliczam do kulturowych ze względu na rdzeń kart-karta-kartelus.

Nazwy kulturowe powstały ze skojarzenia nowej osady, z jakimś wytworem człowieka, czynnością, kulturą. Wydaje się że dla uwyrażenia tej kategorii nazw, możnaby je podzielić na:

- a) związane z procesem pracy ludzkiej na roli,
- b) pochodzące od innych gotowych wytworów pracy ludzkiej,
- c) związane z kulturą ludzką.

Do ostatniej można wliczyć też takie nazwy jak np. Robojedźko, (jedzenie ryb — pewien stopień kultury).

Historyczny rozwój tej nazwy wyglądał prawdopodobnie następująco:

Rybojady — Rybojady — Rybojedź + ko

n. osob. n. miejsc.

Podobnie Konotopy — Konotopy — Konotop.

n. osob. n. miejsc.

Są to więc nazwy jakby wtórne, wtórnie miejscowe. Wydaje się, że istnieje tendencja do zanikania nazw etnicznych, dlatego jest ich tak mało. W związku z rozwojem własności prywatnej coraz większą ekspansywność wykazują sufiksy dzierżawcze.

Budowę strukturalno-gramatyczną nazw kulturowych powiatu sulechowskiego, obrazuje poniższa tabela:

1. Nazw prymarnych	1. 5 (np. Wygoń)
2. Nazw sekundarnych	2. 30 (np. Klepsk)
3. Nazw-złożeń (composita)	3 9 (np. Babimost)

Nazw z prefiksami jest 7 (wylącam nazwę Wygon, która ma charakter nazwy prymarnej).

Ogółem w powiecie sulechowskim jest około 24,1% nazw kulturowych. Jest to bardzo dużo w porównaniu z innymi dzielnicami Polski.

DZIERŻAWCZE NAZWY MIEJSCOWOŚCI POWIATU SULECHOWSKIEGO

Nazwy dzierżawcze oznaczające przynależność do człowieka, którego imię lub tytuł tkwi w nazwie, należą również do grupy nazw będących zawsze nazwami miejscowymi. W powiecie sulechowskim, występują następujące:

- 1) *Boryń* (niem. Friedriechshof) -nia; osada 5 km na płn. zach. od Sulechowa.
- 2) *Dobrzęcin* (niem. Valeskahof) -ina; wieś 11 km na zach. od Sulechowa. Niegdyś wieś Dobrzęty — por. Sulęcín osada Sulęty UPNM.
- 3) *Gradowo* (niem. Jullienhof) -owa; osada 10 km na zach. od Sulechowa. Osada Grada.
- 4) *Jaroszówka* (niem. Harrersbig) przysiółek Sulechowa. Dawniej posiadłość Jarosza.
- 5) *Kargowa Wieś* (niem. Karge). Najstarsza część Kargowy. Dziś tylko Kargowa. Leży 18 km na wsch. od Sulechowa. SGKP T. XVII str. 372, podaje, że w roku 1871 całe miasto nazywano Kargowa SVNJ Karge 1873. SGKP T. III str. 839: „W pierwszej połowie XVII wieku Krzysztof hr. Unruh założył miasto obok już istniejącej wsi Kargowy dla zbiegłych z ojczyzny protestantów”. Tamże str. 841 „Karkosz, imię czy nazwisko dało

początek nazwom — Karkosy, Karkoszki, a także Kargoszyn, Kargów”. MRzT notuje imię Darg — niemieckie). Możliwym więc jest że było i imię Karg. Trudno jednak przypuścić aby założycielem miasteczka, które leży prawie w Wielkopolsce, był Niemiec. Przyjmijmy więc chyba wyjaśnienia zawarte w ZGKP.

- 6) *Karszyn* (niem. Grossheiden) -yna; wieś leżąca 23 km na pń.-wsch. od Sulechowa SPONDAG Karschin 1860. WSGKP t. III, str. 888 czytamy: „Kars, Karsz, Karślaw, to samo zapewne, co Kras, Krasek, Krasz, Krasław, rozliczne formy i skróty dawnego imienia”. TPN notuje na Mazowszu nazwę osobową Karsznia. Może zachowała się tu peryferycznie pomorska grupa tart.
- 7) *Laskowo* (niem. Suppmühl) -owa; osada 10 km na zach. od Sulechowa. Zapewne posiadłość członka rodziny Lasków.
- 8) *Małoszewko* (niem. Klein Vorwerk) -k; mała osada 8 km na pń.-zach. od Sulechowa. MRzT podaje imię Małoch, Małomir. KSiMD podaje imiona Małobąd. Małogost (str. 267) — zdrobniale zapewne Małosz.
- 9) *Mazów* (niem. Mosau) -owa; wieś 3 km na zach. od Sulechowa. SA 1886 Mosow. Może kiedyś miejscowość ta nosiła nazwę Masłów.
- 10) *Mieszkowo* (niem. Mühlendorf) -owa; osada leżąca 18 km na pń.-wsch. od Sulechowa.
- 11) *Młodziejów* (niem. Dorotheneck) przysiółek wsi Siadczą. W przeszłości możliwe osada jakiegoś Młodzieja, lub odmładzającego czarownika. Obecnie nazwa wyszła z użycia zastąpiona przez nazwę „U Tomalika” — od nazwiska mieszkającego tam leśniczego. W pobliżu jest wieś Dąbrówka (niem. Dorothernau).
- 12) *Skoraszewo* (niem. Busch Vorwerk) -a; przysiółek wsi Okunin. Nazwa wyszła z użycia. TPN nazwa osobowa — Skorosz.
- 13) *Skoraszewo* (niem. Altes Vorwerk), osada 14 km pń.-zach. od Sulechowa.
- 14) *Stawocin* (niem. Schalbendorf) -ina; wieś 40 km na pń.-wsch. od Sulechowa.
- 15) *Suchawa* (niem. Birk Vorwerk) przysiółek Sulechowa. Nazwa nieużywana.
- 16) *Sulechów* (niem. Zülichau). Mey Lex. wzmiankowany jako miasto w roku 1329. ZH Zullichow 1712.
- 17) *Susłów* (niem. Rehfelde) -owa; wieś 20 km na pń. od Sulechowa. Grund Schoslawe 1885. Grund Schuslowe 1927, SPONDAG Schuslawe 1860. Osada Susła — przezwisko. Może też osada nosiła kiedyś nazwę Sułostów.

- 18) *Trzebiechów* (niem. Trebschen) -owa; duża wieś 10 km na pld.-wsch. od Sulechowa. Nazwa od Trzebiemysł, Trzebigost, KSImD str. 270, zdrobniale Trzebiech. Grund K Trebisch (XVII w.?).
- 19) *Wielikowo* (niem. Welkvorwerk) -owa; wieś 11 km na zach. od Sulechowa. U Lindego „Wieli = wielki”. Własność wielaka, wielmoży SE.
- 20) *Wojnowo* (niem. Reckenwalde) -owa; wieś 16 km na wsch. od Sulechowa. SGKP Wojnowo 1623 własność klasztoru w Obrze. Grund Woynowo 1866. UPNM pisze, że Wojnowo zmieniono na Reckenwalde według analogii Woin, wojownik, (niem. der Recke).

W powiecie sulechowskim jest 20 dzierżawczych nazw miejscowych, czyli ca 11% wszystkich nazw. Od imion utworzono 14 nazw miejscowości. Notujemy następujące imiona hipotetyczne:

- 1) Karkosz — Karkosław (Kargowa).
- 2) Karsz — Karsław, Karszyn¹⁴.
- 3) Młodziej (Młodziejów)
- 4) Skorosz — Skorosław (Skoraszewo).

W wypadku nazw miejscowych — Skoraszewo i Suchawa, możliwy jest wpływ języka łużyckiego (por. łuż. Dubrawa NZSł). Od przezwisk — nazwisk utworzono 4 nazwy miejscowości:

- 1) Gradowo — Grad.
- 2) Laskówko — Laski, Laskowo — Lasek.
- 3) Suchawa — Suchy.
- 4) Susłów — Suseł.

Od tytułu utworzono dwie nazwy dzierżawcze: Wojnowo i Wielikowo.

Kontynuanty prasłowiańskiego sufiksu — (-owa, -owo, ((ewo) występują w 16-tu nazwach: Gradowo, Jaroszkówka, Kargowa, Laskowo, Małoszewko, Mazów, Mieszkowo, Młodziejów, Skoraszewo, Skoraszewo II, Suchawa(?), Susłów, Sulechów, Trzebiechów, Wielikowo, Wojnowo.

Kontynuanty prasłowiańskiego sufiksu — występują w trzech nazwach: Dobrzęcin, Karszyn, Sławocin. Prasłowiański sufiks — występuje tylko w jednej nazwie. Boryń.

Natomiast nie ma żadnej nazwy dzierżawczej w której zachowałyby się kontynuanty prasłowiańskiego sufiksu.

Nazw dzierżawczych utworzonych od imion dwuczłonowych, mamy 14, (tu wliczyłem wątpliwe Karszyn, Kargowa, Mazów), od imion jedno-członowych i przezwisk — 4 nazwy, a od tytułów — 2. Powtarzam to w celu zwrócenia uwagi na fakt następujący: Spośród 14 nazw utworzonych od imion dwu-członowych nie zgermanizowano tylko 4-ch¹⁵: Mazów (Mosau), Kargowa (Karge), Sulechów (Zülichau), Trzebiechów (Trebschen). Nazwy od imion jedno-członowych i przezwisk zgermanizowano wszystkie. Świadczy to o tym, że Niemcy szczególnie silnie germanizowali nazwy miejscowe dzierżawcze jako kryjące najważniejszy dokument tych ziem — imiona polskie. Nazw od imion jedno-członowych nie można było skutecznie skrócić, więc zgermanizowano je wszystkie.

Wątpliwości może budzić zaliczenie nazwy miejscowej Suchawa do dzierżawczych. Zrobiłem to dlatego, że miejscowość leży na gruncie podmokłym i nie może być wliczona do topograficznych. Laskowo zaliczyłem do nazw dzierżawczych, ze względu na to, że w pobliżu jest miejscowość o nazwie rodowej Laski. Mazów to również nazwa od imienia z którego pozostała tylko częśćka Maz-, stąd trudno ustalić jakie to imię (Masław?).

ETNICZNE NAZWY POWIATU SULECHOWSKIEGO

Etniczne nazwy miejscowe, są najstarszymi z grupy nazw określonych jako „nazwy miejscowe będące zrazu nazwami ludzi, później dopiero nazwami miejscowymi”. TSNM, str. 43. Etniczne nazwy miejscowości powiatu sulechowskiego, podaję znowu w porządku alfabetycznym:

- 1) *Glinki* (niem. Ziegel Berg) przysiółek Młynkowa. Nazwa wyszła z użycia. Urobiono ją od nazwy „gliny”. „Glinki” oznaczają gromadę ludzką, nazwaną tak od właściwości ich ziemi.
- 2) *Namuły* (niem. Mühlwald Vorwerk) przysiółek wsi Pyrnik. Nazwa wyszła z użycia. Powstała od „muł”.
- 3) *Strumiany* (niem. Kiefernhorst) Strumian; wieś 34 km na pld.-wsch. od Sulechowa. SPONDAG Strimene 1860.
- 4) *Tatarki* (niem. Glashüte) -ek)ki; przysiółek Starego Uścia. Nazwa od „tatarak” — roślina wodna. Miejscowość leży nad jeziorem Orchowym.

Etniczne nazwy miejscowe powiatu sulechowskiego stanowią 2,2% wszystkich nazw tego powiatu. Notujemy tylko jedną formę z sufiksem — jany — Strumiany.

Nazw etnicznych było kiedyś zapewne więcej, lecz zanikły przypuszczalnie w wyniku mieszania się ludności. O innych powodach zaniku nazw etnicznych pisałem omawiając nazwy kulturowe.

PATRONIMICZNE NAZWY MIEJSCOWOŚCI POWIATU SULECHOWSKIEGO

Patronimiczne nazwy miejscowości powstały w X—XIII wieku. (MRzT str. 152) oznaczają one potomków, albo poddanych człowieka, którego imię lub tytuł tkwi w nazwie:

- 1) *Gębice* (niem. Siedlersruh) -ic; osada 16 km na płd.-wsch. od Sulechowa. Nazwa od „gęba” — przezwisko.
- 2) *Marzęcice* (niem. Marienthal) -ic; osada 12 km na wsch. od Sulechowa. Nazwa od „Marzęta” -sufiks -ęta z prsł. -ąta, por TNPIIm str. 56.
- 3) *Radowice* (niem. Früchtenau) -ic; wieś 10 km na płd.-wsch. od Sulechowa. KUSC Radowitz 1934, KUSC Früchtenau 1940, SPONTAG Radewitsch 1860.
- 4) *Suchocice* (niem. Birk Kol.) -ic; wieś 3 km na płn. od Sulechowa. Nazwę zaliczam do patronimicznych, bo w pobliżu jest kilka miejscowości z osnową such-. Musiała więc istnieć nazwa osobowa Suchy — przezwisko.
- 5) *Swarzyniec* (niem. Schwarmitz) -ic; wieś leżąca 13 km na płd.-wsch. od Sulechowa. Osada Swarzymira. Ktstr Schwarmitz.

Polskie nazwy patronimiczne utworzone są przy pomocy dawnego sufiksu -ici, prsł. oraz -owici. Na omawianym obszarze, występują nie-licznie gdyż stosunkowo wcześniej został on opanowany przez Niemców. W kraju załabskich Drzewian, występuje ich jeszcze mniej (MRzT).

W trzech wypadkach patronimiczne nazwy miejscowe, utworzone są od imion (Radowice, Swarzyniec, Marzęcice), a w dwu od innych nazw osobowych — przezwisk (Suchy, Gęba). Nie ma ani jednej nazwy w której tkwiłby tytuł człowieka.

Notujemy jedno imię hipotetyczne: Swarzymir. Może odnośna nazwa miejscowości powinna brzmieć Swarzymice. (niem. Schwarmitz).

Patronimiczne nazwy stanowią ca 2,8% wszystkich nazw powiatu sulechowskiego.

SŁUŻEBNE NAZWY MIEJSCOWE POWIATU SULECHOWSKIEGO

Nazwy miejscowe służebne, powstały przypuszczalnie również w wieku X—XIII. Oznaczają one miejscowości zamieszkałe przez ludzi stanowiących pewną grupę zawodową.

- 1) *Leśniki* (niem. Waldvorwerk) -ik))ików; osada 30 km na wschód od Sulechowa.
- 2) *Młyniska* (niem. Gross Mühle) przysiółek wsi Boryń. Nazwa wyszła z użycia.
- 3) *Młyniska* (niem. Gross Mühle) przysiółek wsi Kije. Nazwa nie ujęta w RSG zanotowana w MPS.
- 4) *Szabliska* (niem. Kleinmühl Vorwerk) Szablisk))ków; wieś 6 km na zach. od Sulechowa, przypuszczalnie wyrabiano tu kiedyś szable (broń).
- 5) *Winniki* (niem. Weinberg) -ik))ików; osada 5 km na zachód od Sulechowa. Do dzisiaj są tam plantacje winorośli.
- 6) *Skopce* (niem. Neue Schäf) -ów))iec; osada leżąca 3,5 km na płn.-wsch. od Sulechowa. U Lindego skopiec = wiadro do mleka; u Brücknera SE — naczynie ale także „skopić” = trzebić; skopek = baran trzebiony.

Największe wątpliwości może budzić zaliczenie nazwy Młyniska do służebnych. Gdyby nazwa brzmiała „Młynniki”, sprawa byłaby jasna. Sufiks -iska nie występuje w żadnej znanej nazwie służebnej, które zazwyczaj występują z sufiksem -ary. Nie wliczyłem tej nazwy do kulturowych z następujących względów¹⁶:

- 1) Położenie topograficzne wskazuje że wspomniane przysiółki (Młyniska) leżały w pewnej odległości od wsi. Zapewne młyn, lub młyny tam będące obsługiwała jedna rodzina, która możliwie była również ich właścicielką. Z różnych powodów (zazdrość, nienawiść do bogatszych) można ją było nazwać Młyniska.
- 2) Należy uznać, że w tworzeniu nazw miejscowych mogą też ostatecznie być wyjątki.
- 3) Wydaje się, że rzeczowniki liczby mnogiej z cząstką — nn — są mało produktywne.

Od „szable” nie można utworzyć nazwy przy pomocy sufiksu -ary, lub -iki, gdyż powstałyby z tego potworki językowe. Dlatego też grupę zawodową zajmującą się wyrobem szabel nazwano prawdopodobnie „szabliska”. Jeżeli przypuszczenie dotyczące się nazwy miejscowej Szabliska, jest słuszne, to potwierdza ono fakt, że mogą istnieć również nazwy etniczne z sufiksem iska (Młyniska). Sufiks -iska, jeszcze dziś jest produktywny i służy do oznaczania pewnej grupy ludzkiej np. chłopiska, dzieciiska itp. Jest to jednak tylko hipoteza, której nie udało mi się sprawdzić.

Wszystkich nazw służebnych w powiecie sulechowskim, notujemy sześć, co stanowi około 3,3% ogółu nazw powiatu sulechowskiego.

RODOWE NAZWY MIEJSCOWE POWIATU SULECHOWSKIEGO

Rodowe nazwy miejscowe powstały przypuszczalnie również w X—XIII wieku.

- 1) *Kije* (niem. Kay); duża wieś leżąca ok. 7 km na pñ.-zach. od Sulechowa. SS 13 Kay.
- 2) *Krężoły* (niem. Krummendorf) -oł; wieś 0,2 km na wsch. od Sulechowa. SA. Crummendorf 1878.
- 3) *Laski* (niem. Bergvorwerk) osada 22 km na pñ.-wsch. od Sulechowa. Nazwę uznaję za rodową ze względu na zagęszczenie miejscowości mających osnowę Lask-. Dziś urzędowo i przez ludność nazywa się tę miejscowość Górny Folwark.
- 4) *Marianki* (niem. Marienhof) dziś używa się nazwy Marianowo.
- 5) *Tarny* (niem. Tarne) -Tarn))ów; 13 km na pñd. od Sulechowa.
- 6) *Wąsoszki* (niem. Klein Rothenburg) -ek))ków; osada 2 km na pñd. od Sulechowa.
- 7) *Wrocзки* (niem. Karlshof)-ek))ków; osada 4 km na pñd.-zach. od Babimostu. MRzT notuje imię Wrocisz, Wrocisław (str. 156).
- 8) *Wypychy* (niem. Wartholz) -ów; osada 7 km na pñd.-wsch. od Sulechowa.
- 9) *Szarki* (niem. Scheferhöhe). Nazwa wyszła z użycia. Przysiółek Starego Uścia. BSP Szarkowszczyzna, str. 30.

Nazwy rodowe stanowią około 4,9% ogółu nazw powiatu sulechowskiego. Nie udało mi się znaleźć jakichkolwiek dokumentów potwierdzających wymienione wyżej nazwy, jako rodowe. Zmuszony byłem oprzeć się na dostępnych materiałach porównawczych i realiach terenowych (jak w przypadku nazwy Laski), odgrywających niekiedy bardzo ważną rolę. Nie bęż znaczenia jest również fakt, że miejscowości o nazwach rodowych leżą przeważnie w pobliżu starych miast Babimostu i Sulechowa.

Na gorąco możemy zanotować przejście nazwy rodowej „Marianki” na dzierzawczą — „Marianowo”.

Tylko w dwóch wypadkach nazwy rodowe są (wydaje się) liczbą mnogą imion — „Wrocзки” i „Marianki”. Ostatnia nazwa utworzona została już od imienia chrześcijańskiego, dlatego za czas jej powstania przyjąć musimy datę po wieku X.

PAMIĄTKOWE NAZWY MIEJSCOWOŚCI POW.
SULECHOWSKIEGO

- 1) *Chwalim* (niem. Altreben) Chwalim, Chwalima, Chwalimia. Wieś 16 km na wsch. od Sulechowa. Grund Chwalim 1866. SGKP Chwalim 1440. SPONDAG Chwallim 1860. Nazwa nadana zapewne dla uczczenia jakiegoś Chwalimysła, czy Chwalimira. Z czasem sztucznie (może dla łatwiejszej wymowy) skrócono nazwę do formy Chwalim.
- 2) *Głogusz* (niem. Gloksen) -a; wieś 7 km na płn.-zach. od Sulechowa.
- 3) *Jaromierz Stary* (niem. Alt Hauland) -a, -ego; wieś 28 km na wsch. od Sulechowa. Nazwa od Jarosz, zdrobnienie imienia Jaromir. SGKP Jaromierz Stary 1379 T. VII, str. 346. Per.Chr.N.Jar. Alt Jaromierz 1685.
- 4) *Zdzisław* (niem. Unruhsau) -wia))wa; wieś 22 km na płn.-wsch. od Sulechowa. Dawna własność hr. von Unruh — założyciela Kargowy.

Najwięcej wątpliwości może budzić zaliczenie nazwy miejscowej Głogusz (jest przysiółek Głoguszyn) do nazw pamiątkowych. Wydaje mi się jednak, że Głogusz to imię zdrobniałe podobne np. do imienia Bogusz. Głogusz jest to więc skrócona forma od imienia Głogostaw „słowem, sławiący”.

Nie wywodzę nazwy Głogusz od głóg))głóg podobnie jak Głogów¹⁷, gdyż nie znam żadnego sufiksu — usz. Częstka ta występuje chyba tylko w imionach.

Nazwy pamiątkowe stanowią około 2,2% wszystkich nazw powiatu sulechowskiego.

NAZWY OD NAZW MIEJSCOWOŚCI W POW. SULECHOWSKIM.

- 1) *Janowiec* (niem. Kesselsdorf) -ca; osada 9 km na płn.-wsch. od Sulechowa. Nazwa oznacza zapewne pochodzenie mieszkańców z jakiegoś Janowa, bo w pobliżu nie ma miejscowości o tej nazwie.
- 2) *Jaromiersko* (niem. Süsloch) przysiółek Starego Jaromierza. Nazwa wyszła z użycia.
- 3) *Jesionka* (niem. Seeblick Vorwerk) -ki; mała wieś w pobliżu Jesiony. Według świadectwa autochtonów, miejscowość tę nazywano Jasione.
- 4) *Kargowa* (niem. Unruhstadt) -owy; miasteczko 18 km od wsch. od Sulechowa. Mey. Lex. Kargowo i Unruhowo, SGKP t. IV. str. 372

- Kargowa 1871 SGKP t. III czytamy: „W pierwszej połowie XVII wieku Krzysztof hr. Unruh założył miasto obok już istniejącej wsi Kargowy dla zbiegłych z ojczyzny protestantów”.
- 5) *Kargowa Dolna* (niem. Niederdorf) -owy, -nej; przysiółek Kargowy.
 - 6) *Kargowa Górna* (niem. Oberdorf) -owy, -nej; przysiółek Kargowy.
 - 7) *Karszynek* (niem. Fiedlerhorst) — mała miejscowość w pobliżu wsi Karszyn, dziś nazywana Karcz. SPONDAG Karsch Vorwerk.
 - 8) *Kliniczki* (niem. Fährhäuser) osada w pobliżu wsi Klenica.
 - 9) *Kliniczki* (niem. ?) nienotowany u Rosponda przysiółek Klenicy MPS Kliniczki.
 - 10) *Laskówko* (niem. Suppvorwerk) -ówka; osada w pobliżu wsi Laskowo.
 - 11) *Nowe Uście* (niem. Neutepperbuden) -ego, -a; wieś w pobliżu Starego Uścia. SGKP Uście Dolne. SPONDAG Nieder Töpperbuden 1860. AER Neutepperbuden 1904.
 - 12) *Nowy Klępsk* (niem. Neu Klemzig) -ego, -ska; osada w pobliżu wsi Klępsk. W pobliżu Klępska znajduje się również osada Klępsk Dolny (Alte Schäferrei) której nie znajdujemy w RSG.
 - 13) *Obra Dolna* (niem. Alt Obra Hauland) -y,-nej; w pobliżu wsi Obra. ZK in Ober 1178. Ch.A.Obr.Alt Obra 1899 — później zawsze Alt Obra Hauland.
 - 14) *Podmokłe Małe* (niem. Klein Posenbrück); dziś używa się nazwy Podmokłe Małe. Grund. Klein Posemukel, 1877 leży w pobliżu Podmokli Wielkich.
 - 15) *Rakowiec* (niem. Krebs-Mühle) -ca; 12 km na pñ.-zach. od Sulechowa.
 - 16) *Smolno Małe* (niem. Klein Schmöllen) -na,-ego; w pobliżu Smolna Dużego. SPONTAG, Klein Schmöllen 1860.
 - 17) *Strumianki* (niem. Heinrichsau); dziś miejscowość tę nazywają Henryków, lub Henrykowo. Leży 38 km na pd.-wsch. od Sulechowa w pobliżu wsi Strumiany.
 - 18) *Wojnowko* (niem. Johanneshof) przysiółek Wojnowa. Nazwa wyszła z użycia.

UZUPEŁNIENIE

- 19) *Głoguszyn* (niem. Glogsen Vorwerk); przysiółek wsi Głogusz.
- 20) *Jaromierz Nowy* (niem. Neu Hauland) w pobliżu Starego Jaromierza.
- 21) *Laski Dolne* (niem. Laske) w pobliżu wsi Laski,

Nazwy zdrobniałe bezpośrednio sekundarne są najmłodsze. Pojawiły się one na ziemiach polskich w wieku XII. Nadano je miejscowościom ze względu na stosunek do innej osady, lub ze względu na pochodzenie mieszkańców.

Nazwy te stanowią około 12,1% wszystkich nazw miejscowych powiatu sulechowskiego. Duża ich liczba świadczy o intensywnej ekspansji gospodarczej Niemców na te tereny po wieku XII. Są to osady (przeważnie folwarki zakładane głównie przez Niemców), w ich nazwach nie ma też żadnych cząstek sufiksalnych i fonetycznie polskich, chyba że nazwy urabiano bezpośrednio od starszej polskiej np. Nowy Klepsk.

Na terenie powiatu sulechowskiego występuje proces zanikania nazw typu Stare Kramsko — Nowe Kramsko. Dziś już mało kto używa nazw Stare Uście, — Nowe Uście, stosując dla obu miejscowości tę samą nazwę: Uście. Przykładów takich jest więcej.

Nazwę *Kargowa* zaliczyłem do grupy nazw pochodzących od nazw, gdyż miasteczko to nazwano jak poprzednio pisałem, od leżącej obok wsi Kargowa. Jest to chyba fakt w nazewnictwie wyjątkowy.

Budowę strukturalno-gramatyczną omawianych nazw, ilustruje poniższa tabela:

Nazwy sekundarne	11
Zestawienie syntaktyczne	10
Inne	1 (Kargowa)

Jako osobliwość notujemy sufiks w funkcji sufiksu zdrobniającego.

DWUZNACZNE NAZWY MIEJSCOWOŚCI POW. SULECHOWSKIEGO

- 1) *Bąkowo* (niem. Quellengrund) -owa; wieś 11 km na pñn. od Sulechowa. Wobec jeszcze dzisiaj często używanej nazwy osobowej Bąk, miejscowość zaliczam do nazw dwuznacznych.
- 2) *Borek* (niem. Bork) -ka))ku; wieś 10 km na pñd.-wsch. od Sulechowa. MRzT podaje imię Borek str. 155 zdr. od Bożysław SPONDAG Bork 1860.
- 3) *Chmielno* (niem. Hopfenbruck) przysiółek wsi Stary Jaromierz. Nazwa wyszła z użycia. Można ją uznać za topograficzną, kulturową oraz dzierżawczą od nazwy osobowej.

- 4) *Głuchów* (niem. Glauchow) -owa; wieś 9 km na płd. od Sulechowa. SPONDAG Glauchow 1860 i aż do roku 1944 Glauchow. Por. łużycki Hłuchow, niem. Glauchen NZSł.
- 5) *Kuligowo* (niem. Bomster Hof) -owa; osada 20 km na wsch. od Sulechowa. UPNM „Kuligowo — siedlisko Kuliga” str. 198, ale Linde i Brückner „kulig” ptak także zabawa zimowa.

Dwuznaczne nazwy stanowią 2,8% wszystkich nazw miejscowości pow. sulechowskiego. Wątpliwości mogłyby rozwiązać tu jedynie szersze materiały źródłowe.

NIEJASNE NAZWY POW. SULECHOWSKIEGO

Nie umiałem wyjaśnić następujących nazw, których znaczenie już się zatarło. Wykorzystane źródła również nie rozwiązywały sprawy.

- 1) *Bychorz* (niem. Elisenthal) -a; wieś leżąca 23 km na wsch. od Sulechowa.
- 2) *Ciemniewo* (niem. Schrekhaide) przysiółek Sulechowa. Nazwa wyszła z użycia.
- 3) *Przekulice* (niem. Ludwigshof) -ic; wieś 8 km na wsch. od Sulechowa.
- 4) *Tyrzeliny* (niem. Otterstädt) -ów; wieś 44 km na płd.-wsch. od Sulechowa.
- 5) *Wirówki* — nienotowana w słowniku Rosponda miejscowość 27 km na wsch. od Sulechowa. Nazwa wyszła z użycia, zastąpiona przez „Bojadła Cegielnia” lub Bojadło-Cegielnia”.
- 6) *Dzwina* (niem. Dzwina) -y; osada 29 km na wsch. od Sulechowa. Niejasne nazwy stanowią 3,3% wszystkich nazw powiatu sulechowskiego.

OBLICZENIA
 PROCENTOWE TYPÓW ZNACZENIOWYCH NAZW
 POW. SULECHOWSKIEGO

RODZAJ NAZWY	PROCENT	UWAGI
I. a) topograficzne	31,3	
b) kulturowe	24,1	66,4%
c) dzierzawcze	11	
II. a) etniczne	2,2	
b) patronimiczne	2,8	
c) służebne	3,3	15,4%
d) rodowe	4,9	
e) pamiątkowe	2,2	
III. Nazwy od nazw	12,1	
IV. Niejasne	3,3	
V. Dwuznaczne	2,8	

WYKAZ
 ILOŚCIOWY TYPÓW ZNACZENIOWYCH NAZW POW. SULECHÓW

NAZWA	ILOŚĆ	NAZWA	ILOŚĆ
1. Topograficzne	57	7. Rodowe	9
2. Kulturowe	44	8. Pamiątkowe	4
3. Dzierżawcze	20	9. Nazwy od nazw	22
4. Etniczne	4	10. Dwuznaczne	5
5. Patronimiczne	5	11. Niejasne	6
6. Służebne	6		

GERMANIZACJA NAZW MIEJSCOWYCH
POW. SULECHOWSKIEGO.

W Y K A Z

*nazw które w grudniu 1940 r. nie były jeszcze całkowicie
zgermanizowane*

Lp.	Nazwa polska	Nazwa niemiecka
1.	Babimost	Bomst
2.	Bielawice	Bellwitz
3.	Bajadło	Boyadel
4.	Borek	Bork
5.	Brzezie	Briese
6.	Buków	Buckow
7.	Dźwina	Dzwina
8.	Glibiel	Glibsthal
9.	Głogusz	Glogsen
10.	Głoguszyn	Glogsen Vorwerk
11.	Głuchów	Glauschow
12.	Góry	Guhren
13.	Górzykowo	Ober Guhren
14.	Kalsk	Kalzig
15.	Kargowa Wieś	Karge
16.	Kartno	Kern
17.	Kije	Kay
18.	Klenica	Kleinitz
19.	Kłępsk	Klemzig
20.	Kłępsk Nowy	Neu Klemzig
21.	Kolesin	Goltzen
22.	Kolsko	Kolzig
23.	Konotop	Konotopp
24.	Kruszyna	Krauschow
25.	Laski Dolne	Laske
26.	Ledno	Lodenberg
27.	Linie	Liehne Vorwerk
28.	Lipka	Lipke Vorwerk
29.	Lęgowo	Lang Heinersdorf
30.	Łochowo	Lochow
31.	Łomnica	Lomnitz
32.	Marianki	Marienhof Vorwerk
33.	Marzęcice	Marienthal
34.	Mazów	Mosau
35.	Mesze	Mesche

Lp.	Nazwa polska	Nazwa niemiecka
36.	Modła	Model Vorwerk
37.	Oblotne	Oblath
38.	Obra Dolna	Alt Obra Hauland
39.	Ostrzyce	Ostritz
40.	Plebania	Plebanie
41.	Pomorsko	Pommerzig
42.	Pyrnik	Pirnig
43.	Radlin	Riegel
44.	Sita	Zitta
45.	Sitno	Zetten
46.	Smolno Małe	Klein Schmöllen
47.	Smolno Wielkie	Gross Schmöllen
48.	Sulechów	Züllichau
49.	Swarzyniec	Schwarmitz
50.	Święte	Schwenteseesee
51.	Tarny	Torne
52.	Trzebiechów	Trebschen
53.	Wielibórz	Wildeborsse
54.	Wielikowo	Welkvorwerk
55.	Winniki	Weinberg
56.	Winnica	Klein Weinberg
57.	Winnogóra	Oberweinberge

Dodatkowy wykaz¹⁸

miejsowości których nazwy około roku 1850 nie były jeszcze zgermanizowane w pełni.

Lp.	Nazwa polska	Nazwa niemiecka
1.	Chwalim	Chwalim
2.	Cigacice	Tschieherzig
3.	Dąbrówka	Dambrowe
4.	Jaromierz Nowy	Neu Jaromierz
5.	Jaromierz Stary	Alt Jaromierz
6.	Jesionka	Jasione
7.	Karszyn	Karschin
8.	Karszynek	Karsch Vorwerk

Nazwy miejscowości

Lp.	Nazwa polska	Nazwa niemiecka
9.	Nowe Kramsko	Neu Kramzig
10.	Podlegórz	Padligar
11.	Podmokle Małe	Klein Posemukel
12.	Podmokle Wielkie	Gross Posemukel
13.	Polomie	Polame
14.	Pólko	Polke
15.	Radowice	Rattowitz
16.	Siadcza	Sedczijn
17.	Sosnówka	Suschnowke
18.	Strumiany	Strimene
19.	Susłów	Suschlowe
20.	Stare Kramsko	Kramzig
21.	Wojnowo	Woynowo

Jak widać z wyżej zamieszczonych tabel, w grudniu 1940 roku, nazwy 57 miejscowości nie były jeszcze całkowicie zgermanizowane. Cyfra ta stanowi 31,3% wszystkich nazw powiatu sulechowskiego. Od roku 1850 do 1940, zgermanizowano około 21 nazw czyli 11,5%. Razem więc w roku 1850 niezgermanizowanych było 68 nazw, co stanowi około 42,8%.

Musimy wziąć pod uwagę, że wiele nazw miejscowych powiatu sulechowskiego, Niemcy tłumaczyli dosłownie lub prawie że dosłownie z języka polskiego. Jest takich nazw 24, co stanowi 13,2% wszystkich. Możemy też przyjąć, że około 22-ch miejscowości założyli w powiecie sulechowskim Niemcy (nazwy od nazw), co stanowi 12,1% wszystkich nazw.

Nazw niezgermanizowanych zatem, było (wliczając tłumaczenia) około 56%. Jeżeli dodamy do tego 12,1% nazw od nazw (miejscowości założone przez Niemców) i odejmiemy to od 100%, otrzymamy wtedy 31,9%. Tyle właśnie nazw zgermanizowali Niemcy przed rokiem 1850. Są to obliczenia o charakterze orientacyjnym. Wskazują one jednak, że proces germanizacji nazw miejscowych w powiecie sulechowskim, szczególnie przebiegał przy końcu XIX i na początku XX wieku.

UWAGI O AKTUALNIE UŻYWANYCH NAZWACH MIEJSCOWOŚCI

Wspomniałem już w uwagach wstępnych do niniejszej pracy o smutnym fakcie nieprzestrzegania nazw ustalonych przez KAUNM i niezrozumiałym faworyzowaniu nazw niemieckich, które niekiedy tłumaczy się dosłownie. Stan ten najlepiej zilustruje poniższa tabela.

L. P.	Nazwa ustalona urzędowo	Nazwa niemiecka z 1940	Nazwa współcz. używana przez ludność	Nazwa współcz. używana przez urzędy	Nazwa z lat 1945-48
1.	Bojadła	Boyadel	Bojadło))-ła	Bojadła))ło	Bojadel Rybojady Bojadło
2.	Głuszycza	Dickstrauch	Krzewina	Krzewina	Krzewina
3.	Jesiona	Grünwald	Jesiona	Jesiona	Zielony Las
4.	Karszyn	Grossheiden	Karszyn))	Karszyn	Kaszyno Kaszyn
5.	Karszynek	Fiedlerhorst	Karcz	Karcz	Karcz
6.	Kartno	Kern	Karno))	Karno Kartno	Kierno
7.	Klenica	Kleinitz	Klenice)) Klenica	Klenice	Klenica Klenice
8.	Kłępsk	Klemzig	Klemsko	Klemsko	Klemsko
9.	Linie	Liehne Vorwerk	Liny	Liny	Liny
10.	Marianki	Marienhof	Marianowo	Marianowo	Marianowo
11.	N. i St. Uście	N.U.A. Tep- perbuden	Ujście	Ujście)) Uście	Ujście
12.	Obłotno	Oblath	Obłotno	Obłotno	Obłotno
13.	Laski	Bergvorwerk	Górny Folwark	Górny Folwark	Górny Folwark
14.	Podmokłe M. i W.	Kl. U. Gr. Posenbrück	Podmokle	Podmokle	Podmokle
15.	Połomie	Borkenhag Polame	Polama	Połama)) Polana	Polama
16.	Pólko	Waldorst Polke	Polka	Polka	Polka
17.	Pyrnik	Pirnig	Pyrnik	Pyrnik	Ponik

Nazwy miejscowości

18. Siadczą	Eichenbaum	Siadczyn Zecin	Siadczyn	Zecin
19. Strumianki	Heinrichsau	Henrykowo	Henrykowo	Henrykowo
20. Strumiany	Kiefenhorst	Strumiany	Strumiany	Strzemień
21. Sulechów	Züllichau	Sulechów	Sulechów	Cylichów
22. Susłów	Rehfelde	Susłów	Susłów	Refelda
23. Swarzynice	Schwarmitz	Szwarnice	Szwarnice	Szwarnice Szwarnica
24. Tyrszeliny	Otterstadt	Tyrszeliny	Tyrszeliny	Zalesie
25. Winnogóra	Oberweinberge	Winnagóra	Winnagóra	Winnagóra
26. Zamieście	Neudorf	Nowa Wieś	Nowa Wieś	Nowa Wieś

W tabeli tej nie podałem wszystkich nazw polskich z lat 1945—48. Jest o wykaz ilustracyjny tylko w ca 70% obecny stan nazewniczy.

Z zamieszczonej tabeli widać, że urzędy i instytucje państwowe błędnie używają 17-tu nazw, a ludność 21 nazw. W kilku przykładach, możemy zauważyć nazwę niemiecką dosłownie przetłumaczoną np. Bergvorwerk — Górny Folwark.

SKRÓTY I BIBLIOGRAFIA

- 1 BSP — Józef Buryan — Skąd pochodzi twoje imię i nazwa miejscowości rodzinnej. Warszawa 1933.
- 2 KNMPZ — M. Karaś — Nazwy miejscowe typu Podgóra, Zalas, w języku polskim i innych językach słowiańskich. Wrocław 1955.
- 3 KSImD — O staropolskich imionach dwu-członowych zachowanych w nazwach miejscowych. Onomastica 3. Wrocław 1956.
- 4 MNmZO — Tadeusz Milewski — Nazwy miejscowe Ziem Odzyskanych. Poradnik językowy XII. 1952 r.
- 5 MRzT — Tadeusz Milewski — Recenzja z prac. Trautmana. Onomastica 1, Wrocław 1955 r.
- 6 RKLstr — Stanisław Rospond — Klasyfikacja strukturalno-gramatyczna słowiańskich nazw geograficznych. Wrocław 1957.
- 7 UPNM — Stanisław Urbańczyk — Polskość nazw miejscowych w pracy zbiorowej „Ziemia Lubuska”. Instytut Zachodni, Poznań 1950.
- 8 TNPIIm — W. Taszycki — Najdawniejsze polskie imiona osobowe. Kraków 1925 r.
- 9 TPN — W. Taszycki — Patronimiczne nazwy miejscowe na Mazowszu. Kraków 1951 r.
- 10 TSNM — W. Taszycki — Słowiańskie nazwy miejscowe (ustalenie podziału). Kraków 1946.
- 11 WNMAz — Adam Wolff — Nazwy miejscowe na Mazowszu. Onomastica I. Wrocław 1955 r.
- 12 Irena Bajerowa — Polskie nazwy miejscowe typu Dębe, Orło, Onomastica 4. Wrocław 1957 r.
- 13 Karol Dejna — Terenowe nazwy śląskie. Onomastica 2. Wrocław 1956 r.
- 14 M. Karplukówna — Z badań nad polskim nazewnictwem osobowym XV i początków XVI wieku. Onomastica 4. Wrocław 1957 r.
- 15 S. Hrabec — Nazwy geograficzne Huculszczyzny 1950 r.
- 16 S. Hrabec — O nazwie miejscowej Zawiehost i podobnych nazwach żartobliwych. „Język polski” t. XXVI. 1946 r.
- 17 Z. Stieber — Toponomastyka Łemkowszczyzny. Łódź 1948 r.
- 18 W. Taszycki — Śląskie nazwy miejscowe 1935 r.
- 19 K. Zierhoffer — Nazwy miejscowe północnego Mazowsza. Wrocław 1957 r.

WYKAZ WYKORZYSTANYCH ŹRÓDEŁ I ROZWIĄZANIE POZOSTAŁYCH
SKRÓTÓW

- 1 ChAObr — Chronik Alt Obra Hauland (rękopis).
- 2 Mey Lex. — Meyers Konversations Lexikon Leipzig u. Wien, 1897 r.
- 3 NZSł. — Mércin Nowak-Njichorński (Serbsko-Némecki a Némecko-Serbski). Zemjepisny słowník. Budziszyn 1951 r.
- 4 Per.Chr. N.Jar. — Personal Chronik Neu Jaromierz (rękopis).
- 5 RSG — St. Rospond — Słownik nazw geograficznych Polski Zachodniej i północnej. Warszawa 1951 r.
- 6 SE — A. Brückner — Słownik etymologiczny języka polskiego. Warszawa 1957.
- 7 SJP — B. Linde — Słownik języka polskiego.
- 8 SGKP — Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich.
- 9 SS 13 — Shell Strassenkarte Nr 13. Sachsen Nd. Schlesien.
- 10 CVSNIJ — Schüler Verzeichnis für die Schule in Neu Jaromierz 1873 r. (rękopis).

MATERIAŁY Z ARCHIWUM PPRN W SULECHOWIE

- 11 AER — Amtliche, Entfernungs- u. Reiskarte 1904.
- 12 Grund. — Grundsteuerverwaltung, mapy i spisy.
- 13 Ktstr. — Katasterverwaltung, mapy i spisy.

MATERIAŁY Z ZIELONOGÓRSKIEGO ARCHIWUM PAŃSTWOWEGO

- 14 GrK — Gränz Karte — Zwischen dem Königlichen Forst Revier Trebisch.
- 15 KFP — Karte von der Feldmark Pirnig.
- 16 KFT — Karte von der Feldmark Trebschen.
- 17 KUSC — Księga Urzędu Stanu Cywilnego w Radowicach.
- 18 SA — Spezial Akten Aufgebote.
- 19 SPONDAG — Situations Plan der rechtzeitigen Oder Niederung von dem Dorfe Aufhall bis Glauchow.
- 20 ZH — Züllichio Graphia Historica (Chronologica) — rękopis.

INNE MATERIAŁY

- 21 MPS — Mapa powiatu sulechowskiego W-wa 1955.
- Wykorzystałem też niektóre materiały ze zbiorów prywatnych i archiwów kościelnych.